

Landshypotek Bank

Lantbrukspanelen 2/2023

Lantbrukarnas växande dilemma

Landshypotek Bank – Lantbrukspanel hösten 2023 – Publicerad december 2023

Inledning

Höstens omgång av Lantbrukspanelen 2/23 kallas ”*Lantbrukarnas växande dilemma*”. Den speglar den utmanande tid som många lantbrukare känner att de lever i, med högre kostnader i verksamheten och dessutom ett år då många kämpat med svåra väderförhållanden. Men samtidigt finns tecken på styrka och framtidstro. Trots läget upplever lantbrukarna att de är i en framtidsbransch. Det finns ett växande dilemma hos lantbrukarna: möjligheterna är större än tidigare, det är närmast ett momentum, men osäkerheten hindrar stora nödvändiga satsningar.

Landshypotek Bank ställer upprepat frågor till en panel med drygt 100 av landets större lantbrukare. I höstens svar från panelen märks en allt tuffare ekonomisk situation. När panelen listar de största ekonomiska utmaningarna utmärker sig ränteläget, kostnaderna för insatsvaror och den på många håll svaga skörden. Kostnaderna för insatsvaror började stiga redan hösten 2021, men har samtidigt mötts med ökade intäkter. Under de senaste åren har räntekostnaderna ökat kraftigt, i takt med att Riksbanken höjt styrräntan.

– Lantbruket hade ett bra 2022, vilket gett bättre förutsättningar att möta osäkerhet och högre kostnader. Samtidigt bekräftar panelen att många nu har det kämpigt, konstaterar Per Lindblad, vd för Landshypotek Bank.

Osäkerheten och de tuffa tiderna märks på svaren på frågan om känslan man har som lantbrukare. Drygt varannan paneldeltagare svarar att de har en positiv känsla som lantbrukare, vilket är den lägsta positiva andelen som uppmätts i Lantbrukspanelen. Den kan jämföras med toppnoteringen, i maj 2021, när närmare nio av tio angav att de hade en positiv känsla. Till och med under torkåret 2018 var andelen som hade positiv känsla högre än under denna höst.

Osäkerheten och den ekonomiska utmaningen påverkar panelens syn på investeringar. Sju av tio i panelen svarar att de tänker dra ner på investeringarna nästa år.

– Det är förståeligt men samtidigt en växande utmaning för Sverige. Vi skulle behöva gå åt andra hållet. Vi behöver lantbrukare som växer lönsamt och både ges och ser möjligheter till investeringar för att öka produktionen och stärka verksamheten. Det är förutsättningar för att vi ska ha levande landsbygder, kunna äta svensk mat och utveckla oss till ett mer hållbart samhälle, konstaterar Per Lindblad.

Trots de osäkra tiderna upplever lantbrukarna att de är i en framtidsbransch. Drygt hälften av Lantbrukspanelen anser att livsmedelsförsörjningen blir allt viktigare och att de verkar i en framtidsbransch. Med samhällets utmaningar de senaste åren har lantbruket hamnat högre upp i folks medvetande och högre upp på den politiska dagordningen. Allt fler har insett att

- Det allra mest livsnödvändiga är inte en självklarhet. Mat är inte en självklarhet. Livsmedelsförsörjning är något som behöver säkras.
- Ett livskraftigt lantbruk är grundläggande för att vi ska ha mat på bordet.

Från att uppfattas som något perifert uppmärksammas och pratas det idag om lantbruket, som centralt för matproduktion, energi, hållbarhet och levande landsbygder.

Bakgrund

I **Lantbrukspanelen** finns svar sammanställda från över 100 av landets största lantbruksföretagare, såväl växtodlare som animalieprocenter och andra lantbrukare. Det är företagare som finns i Landshypoteks nätverk och som dagligen står för en stor del av den svenska primärproduktionen och är avgörande för den svenska självförsörjningen.

Paneldeltagarna svarar ett par gånger om året på aktuella branschfrågor och hur det är att vara företagare inom de gröna näringarna.

Lantbrukspanelen ger en temperaturmätare på läget i lantbruket och gör inte anspråk på att vara statistisk säkerställd. Den här omgången med svar från Lantbrukspanelen fokuserar framför allt på de sammantagna utmaningarna för svenska lantbrukare.

Data och underlag till den här rapporten har samlats in via enkät och intervjuer genomförda under perioden 24 oktober – 10 november 2023. Enkäten har besvarats av 107 lantbruksföretagare som alla ingår i Landshypotek Banks Lantbrukspanel.

Tidigare rapporter:

- Lantbrukaren i en tuff tid (juni 2023)
- En osäker tid – så balanserar lantbrukaren risker och möjligheter (dec 2022)
- Den digitala lantbrukaren (maj 2021)
- Jorden vi brukar – drivkrafter och oro moln (nov 2020)
- Bryr sig omgivningen om svensk matproduktion? (maj 2020)
- Våras det för lantbrukaren som miljöhjälte? (juni 2019)
- Lantbrukare efterlyser större konsumentintresse (sept 2018)

Summering

Den positiva känslan mattas

Majoriteten i panelen har fortfarande en positiv känsla i sin roll som lantbrukare men andelen är den lägsta på fem år, sedan frågan började ställas. Höstens sammanställning visar att ungefär halva panelen har en positiv känsla i sin roll som lantbrukare. Det är dock en rejäl minskning från tidigare år och visar att lantbruksföretagarna idag upplever att de befinner sig i en svår tid.

Drygt fyra av tio svarar att de har en negativ känsla i rollen som lantbrukare. Det är i sin tur den högsta andelen "negativa" sedan panelens start. Noterbart är att de flesta väljer att svara "delvis positiv" eller "delvis negativ" på känslan och undviker det skarpaste alternativet. Samma mönster ser vi även i tidigare rapporter.

Högre räntor och andra kostnader

Det högre ränteläget är den faktor som panelen allt tydligare uppger vara den största ekonomiska utmaningen. Därefter kommer kostnaderna för insatsvaror, precis som tidigare paneler de senaste åren. Drygt var tredje anger årets sämre skörd som en stor utmaning, medan var sjunde pekar på försäljningspriserna. De svarande kunde ange två alternativ.

Mindre investeringar

En följd av det försämrade ekonomiska läget för lantbruken är att de drar ner på investeringarna. Hela sju av tio i panelen räknar med att investera mindre i sin verksamhet nästa år. Det blir på sikt ett bekymmer och kan försvåra lantbrukarnas situation framöver, och i förlängningen också för långsiktig livsmedelsproduktion i Sverige.

Allt fokus på gården

Lantbrukarna har en rad strategier och tydligt fokus för att minska riskerna i verksamheten. Panelen visar att kraften nu läggs på underhåll av gården och att arbeta förebyggande med verksamheten.

Framtidsbransch

Trots det tuffa ekonomiska läget finns ändå framtidshopp. Hälften av panelen väljer att svara att livsmedelsproduktion blir allt viktigare – och att de befinner sig i en framtidsbransch. Det finns också en god känsla i att man själv styr över sin verksamhet.

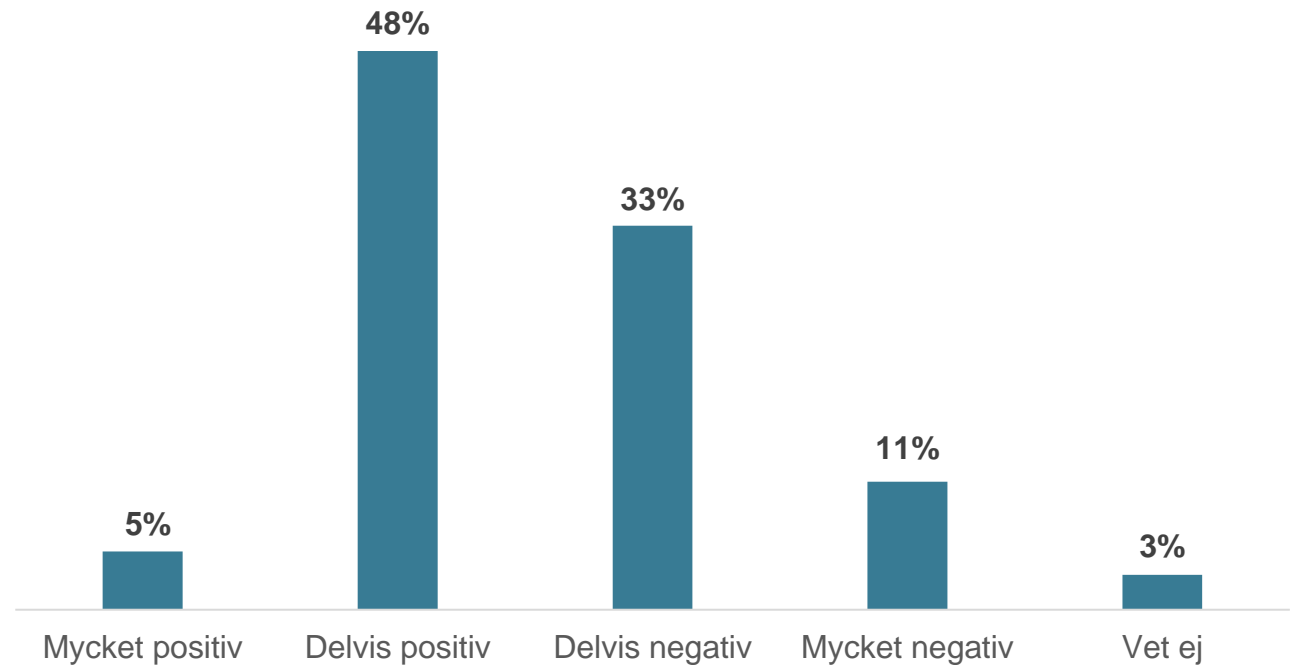
Känslan som lantbrukare

Det är hälften som har en positiv känsla i sin roll som lantbrukare (sammanslagning av mycket positiv och delvis positiv) och något färre som har en negativ känsla (sammanslagning delvis och mycket negativ känsla).

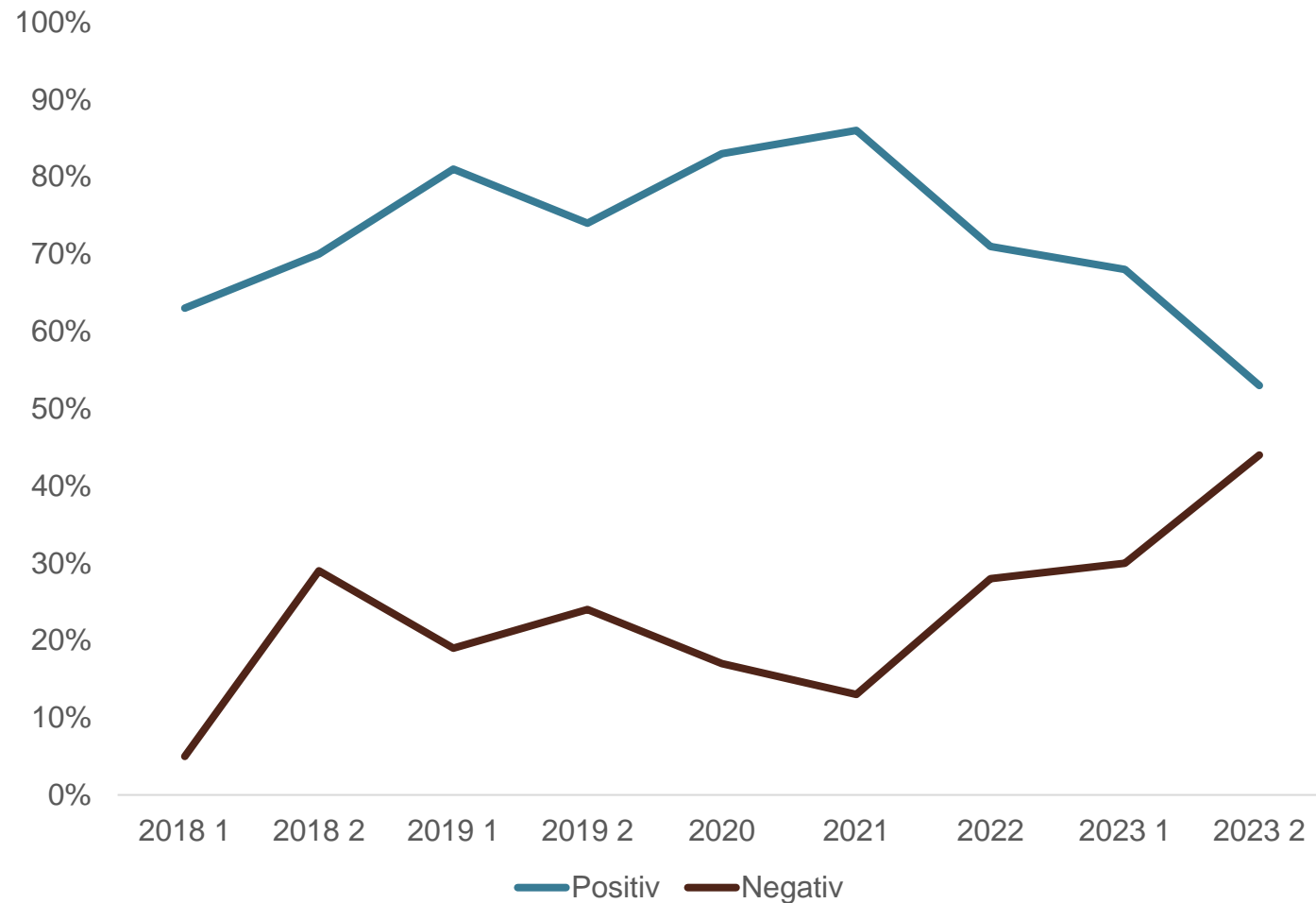
De flesta är delvis positiva eller delvis negativa, vilket är ett mönster vi har sett i samtliga paneler, inklusive panelen som gjordes hösten 2018, alltså perioden efter den stora torkan det året.

Den här omgången har panelen sin lägsta andel hittills som svarar att de har en mycket positiv känsla (färre än 1 av 10) och högsta andel med en mycket negativ känsla (ungefär 1 av 10).

Vilken känsla har du just nu i din roll som lantbrukare?

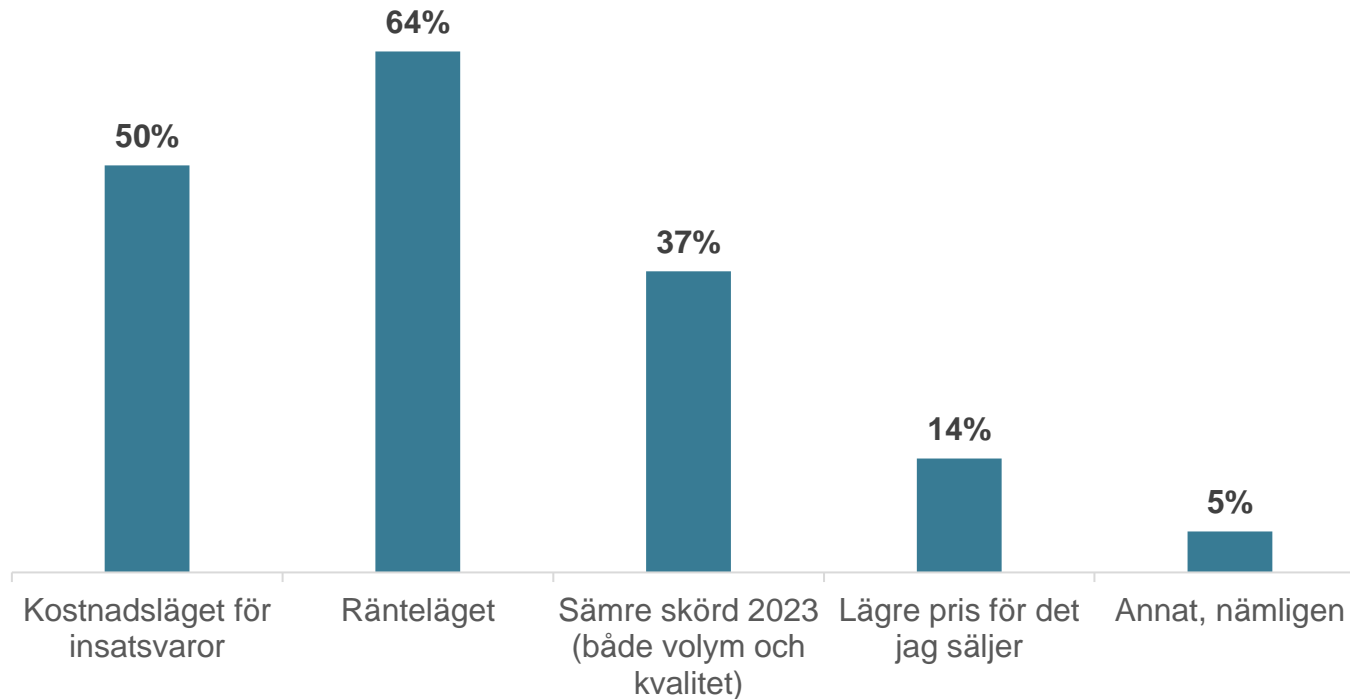
Positiv vs negativ känsla över tid

Andelen som hösten 2023 svarar att de har en positiv känsla (svarsalternativen ”mycket positiv” eller ”delvis positiv”) i sin roll som lantbrukare är den lägsta sedan 2018.

Vilken är den största ekonomiska utmaningen för din verksamhet?

(Det var möjligt att välja upp till två alternativ)

Att kostnaderna för insatsvaror har stigit är sedan länge en utmaning för lantbrukare och i år blev det ett svårt skördeår, för vissa verksamheter. Men framförallt märks att de allt högre räntorna utmanar i lantbruksföretagandet, som är en kapitalintensiv näring.

Den senaste *Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn* från Jordbruksverket visar hur 2022 var ett exceptionellt bra år för sektorn. För 2023 blir prognosen mer utmanande, men samtidigt bättre än eller i nivå med åren innan 2021.

Utmaningarna är alltid olika hos olika lantbruksföretagare men för sektorn som helhet visar prognoserna att det framförallt är 2022 som sticker ut åt ett positivt håll för lantbrukets ekonomi.

[EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn, prognos för utvecklingen 2022–2023 - Jordbruksverket.se](https://www.jordbruksverket.se/ekonomisk-kalkyl-for-jordbrukssektorn-prognos-for-utvecklingen-2022-2023)

”År 2022 var ett rekordår för svenskt jordbruk med en företagsinkomst på närmare 18 miljarder kronor. De under året kraftigt ökade kostnaderna för bland annat insatsvaror och tjänster möttes upp av stigande avräkningspriser. Produktionsvärdet steg, med något undantag, för i princip alla jordbrukets produkter. Ökningarna av produktionsvärdet för spannmål och mjölk stack ut och dessa båda produkter stod för mer än hälften av jordbrukets ökade produktionsvärde.

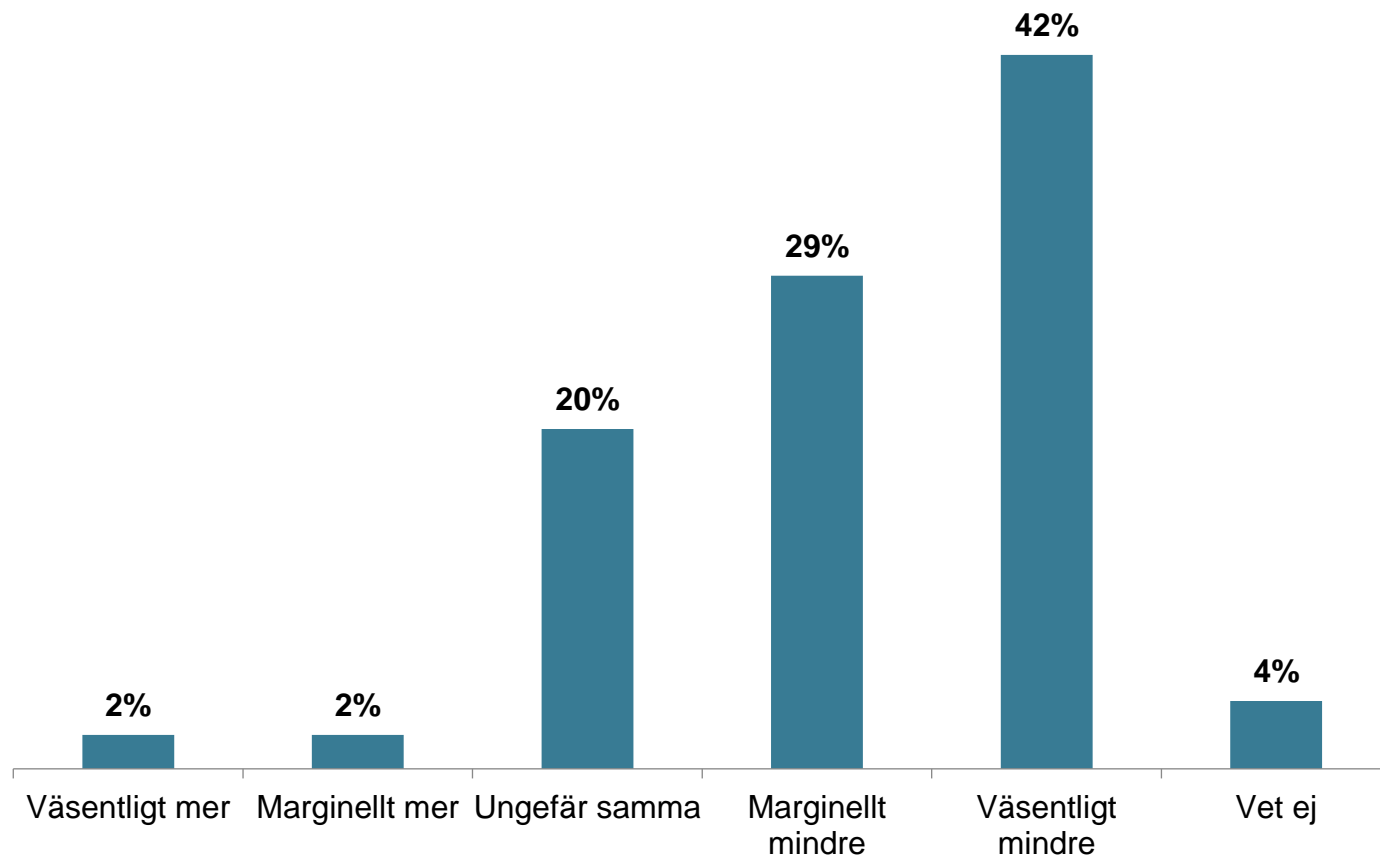
Under 2023 har läget förändrats. Avräkningspriserna för till exempel spannmål och oljeväxter har sjunkit samtidigt som spannmålsskördarna är avsevärt mindre än 2022. Detta kompenseras i viss utsträckning av lägre priser på insatsvaror och tjänster men samtidigt har stigande räntor bidragit till ökade räntekostnader som bedöms påverka resultatet i större omfattning än tidigare år. I prognosen för 2023 uppskattas företagsinkomsten till 9,1 miljarder kronor vilket är i stort sett en halvering jämfört med 2022, mätt i löpande priser. Det är dock över den nivå som rådde före 2021.”

”

Panelen visar att företagen har lagt sig i vänteläge på grund av en osäker tid, där särskilt det högre räntelandskapet är en utmaning, tätt följt av kostnaderna för insatsvaror och sviterna efter skörden 2023.

Stefan Malmström, affärschef, jord och skog på Landshypotek Bank

I ett omvärldsläge präglad av högre kostnader, räknar du med att investera mer eller mindre nästa år jämfört med i år?

Drar ner på investeringar

7 av 10
kommer investera
mindre nästa år
jämfört med i år.

Knappt någon
i panelen svarar
att de tänker
investera mer.

1 av 5
kommer investera
ungefär på
samma nivå.

Stefan Malmström om panelen och det ekonomiska läget

Stefan Malmström, affärschef på Landshypotek Bank, pratar varje dag med lantbrukskunder runtom i Sverige. Han känner igen det som fångas i Lantbrukspanelen från samtalen med kunderna.

– Många lantbrukare kämpar redan med att anpassa sig till allt högre kostnader och många fick en svag skörd. Som väl är kommer vi från ett starkt fjolår, annars hade läget i sektorn varit än mer bekymmersamt. Sedan ska man alltid bära med sig att det givetvis ser väldigt olika ut för olika branscher och runt om i landet, säger Stefan Malmström.

Under året har räntorna stigit, med Riksbankens försök att stilla inflationen. Allt fler lantbruksföretagare har rörlig ränta eller så har den bundna tiden nu gått ut vilket ger skarp förändring med högre räntor ger ökade kapitalkostnader. Även om räntorna i ett historiskt perspektiv inte är uppseendeväckande, har förändringen varit blixtrande snabb och kräver anpassning.

– Allt fler lantbruksföretagare har nu rörlig ränta. Proportionerna mellan andel rörlig och fast ränta är närmast det omvända nu jämfört med för ett år sedan. Det innebär att företagen påverkas direkt när räntan ändras. Ligger du på hög andel rörligt och räntan ändras så påverkar det resultaträkningen direkt, säger Stefan Malmström.

Osäkerhet och högre risker ger låg investeringsaktivitet på marknaden. Många kunder väljer att sitta stil i båten och senarelägga större satsningar. Bland lantbruksföretagarna har det under hösten enligt Stefan främst gjorts energieffektiviseringar och andra mindre förbättringar. Några köp av intilliggande fastigheter har det också varit, även om det är färre objekt ute. På marknaden märks att åkermarkspriserna tenderar att minska och en viss försvagning av skogsmarkpriserna.

I slutet av november valde Riksbanken att pausa sin långa svit av höjningar av styrräntan. I skrivande stund är det mycket som pekar på att den korta räntan kommer sjunka under det kommande året.

– Att räntan nu verkar kunna landa på en mer förutsägbar nivå, om än fortsatt hög, gör det enklare för våra kunder att lägga fast sina framtidsplaner och planera sina satsningar, säger Stefan Malmström.

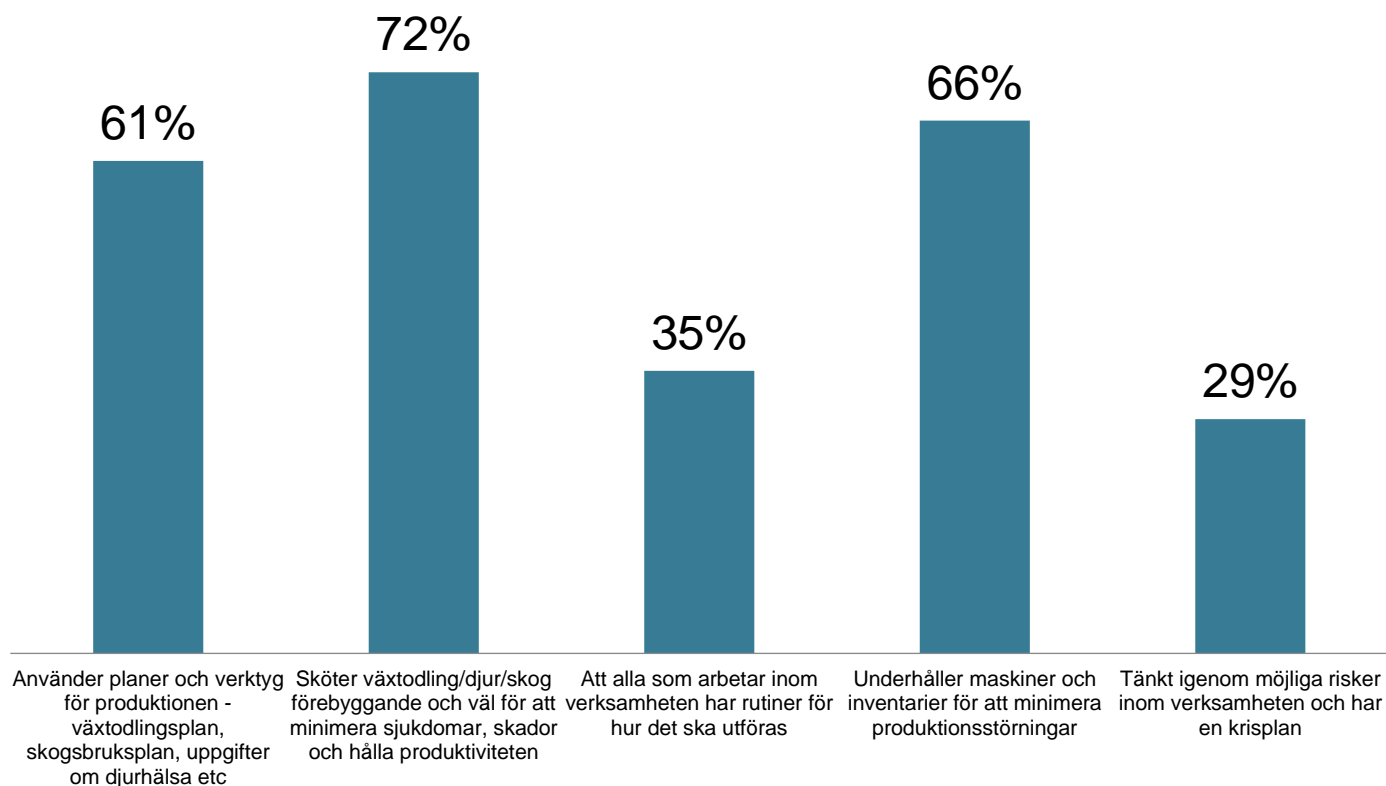

”

Som väl är kommer vi från ett starkt fjolår, annars hade läget i sektorn varit än mer bekymmersamt.

På vilka sätt jobbar du mer konkret med att minimera risker i vardagen?

(flera svara möjliga)

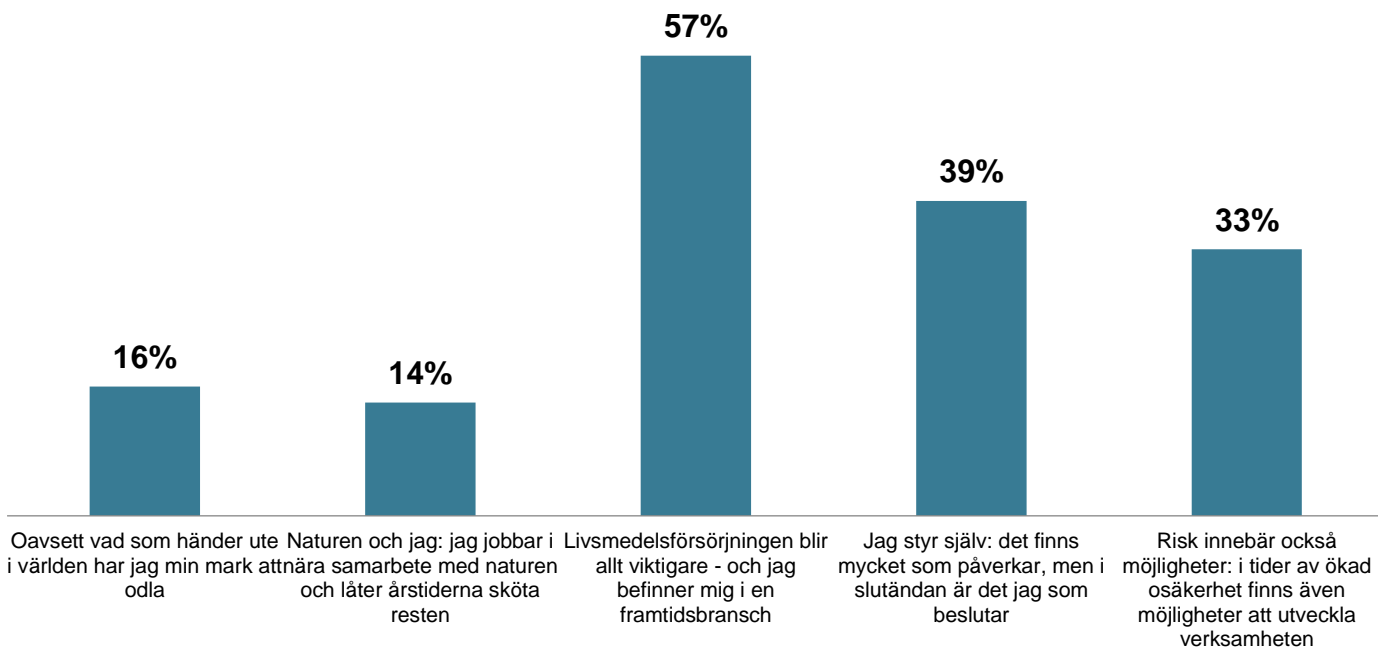
Drygt
7 av 10
arbetar förebyggande för att minimera sjukdomar, skador och hålla produktiviteten.

2 av 3
underhåller maskiner och inventarier

Drygt
6 av 10
använder planer och verktyg för produktionen för att minska risker i vardagen

Allt fokus läggs nu på gården, det som går att åstadkomma här och nu, med förebyggande arbete för att hålla produktivitet och underhåll av maskiner och inventarier.

Vilka/vilket av följande alternativ tycker du stämmer bäst in på den känsla som du har som lantbrukare i en tid av ökad osäkerhet? (flera val möjliga)

Det finns fortfarande en stark tro på framtiden. När man ställs inför olika alternativ svarar varannan att "Livsmedelsförsörjningen blir allt viktigare och jag befinner mig i en framtidsbransch".

Fyra av tio anger att: "Jag styr själv: det finns mycket som påverkar, men i slutändan är det jag som beslutar".

Var tredje svarar att: "Risk innebär också möjligheter: i tider av ökad osäkerhet finns även möjligheter att utveckla verksamheten".

Avslutande kommentar: Per Lindblad om lantbrukspanelen

Vi lever alla i en osäker tid och företag agerar utifrån den osäkerheten.

Lantbrukspanelen visar att osäkerheten påverkar känslan som lantbrukare, allt fler anger att de för närvarande har en negativ känsla som lantbrukare. Först förändrades kostnaderna för insatsvaror och det senaste året har räntorna förändrats snabbt, där allt fler lantbrukare ligger med rörliga räntor. Även om företagsintäkterna har förändrats så sker det inte i samma takt, företagskalkylen förändras. Det blir också annat som blir viktigare, mindre viktigt eller mer utmanande i företagandet än tidigare, såsom likviditeten.

Jordbruksverkets prognoser för ekonomin i lantbrukssektorn som helhet visar att ekonomin är utmanande, men inte avviker mycket från åren innan det exceptionellt fina året 2022.

Men den snabba ekonomiska förändringen skapar en osäkerhet, som påverkar agerandet. Kraften vänds in mot det som går att påverka på kort sikt och på gården. De längre planerna och större utvecklingen för företagandet läggs i vänteläge. Istället blir det mindre förändringar på gården, enklare effektiviseringar, översyn av kostnader, förbättringar här och nu.

Samtidigt har en positiv kraft byggts upp i lantbrukskåren de senaste åren. Med pandemin och all oro i omvärlden har allt mer fokus lagts på de värden som lantbruk skapar i samhället. Intresset för vad lantbrukare gör och producerar har ökat markant. Därför väljer panelen att uttrycka att samtidigt som det finns en osäkerhet är känslan att man är i en framtidsbransch, i det svarsalternativet ligger också att det ökade intresset för livsmedelsproduktion är det som ger framtidshopp.

Det är naturligt att lantbruksföretagare i den osäkra tiden drar ned på investeringar, men det är utmanande för framtiden. Generellt skulle investeringstakten i svenskt lantbruk behöva gå åt andra hållet och öka, för att stärka lönsamheten på sikt, men också för att ta vara på de möjligheter som finns med större efterfrågan på svensk livsmedelsproduktion och i hållbarhetsomställning.

”

Det är naturligt att lantbruksföretagare i den osäkra tiden drar ned på investeringar, men det är utmanande för framtiden. Generellt skulle investeringstakten i svenskt lantbruk behöva gå åt andra hållet och öka, för att stärka lönsamheten på sikt, men också för att ta vara på de möjligheter som finns med större efterfrågan på svensk livsmedelsproduktion och i hållbarhetsomställning.

Sverige ska ha ett livskraftigt lantbruk med företagare över hela landet som kan fortsätta producera högkvalitativ mat, ha god djurhållning, hög standard på miljö- och hållbarhet och hävda sig i den internationella konkurrensen.

Vi skulle snarare behöva ha ett ökat utvecklings- och framtidsfokus med investeringar för att öka den svenska självförsörjningsgraden, möta intresset som finns på marknaden för svenska livsmedel och stärka lantbrukets bidrag till hållbarhetsomställningen.

Han pekar på att lantbruk är en kapitalintensiv verksamhet som i grunden kräver en högre investeringstakt och nämner bland annat att:

Byggnader och andra produktionsenheter slits och med lägre återinvesteringar än förslitning försämras svenskt lantbruk, istället för att förbättras.

Inom svenskt lantbruk krävs produktivitetshöjningar, som kräver ny teknik, som kräver investeringar.

Svenskt lantbruk är nyckeln till den gröna omställningen, men för att bidra än mer till samhällets hållbarhetsomställning krävs investeringar.

Återväxten behöver säkras, men det går inte att göra hopp på gårdarna, med lägre investerings- och utvecklingstakt och lämna över till nästa generation. Avstannade investeringar i en redan underinvesterad sektor gör det än svårare att få fler att vilja bli nästa generations lantbrukare.

Lantbrukssektorn sliter med en grundläggande lönsamhetsutmaning. Men nu har allt fler upptäckt möjligheterna för framtiden och nödvändigheten av svenska lantbruk.

Det är inte ett problem enbart för lantbruket, utan framförallt en utmaning för Sverige att investeringstakten nu är låg. Det äventyrar tillvaratagande av möjligheterna för svensk livsmedelsproduktion och den gröna omställningen, och den närmaste förväntan som finns hos kunder och andra i samhället.

På kort sikt behöver lantbrukarna möjligheter till anpassning till det nya ekonomiska läget, men för politiker och andra som är verksamma för och inom svenskt lantbruk finns alla möjligheter att ta vara på kraften i det svenska lantbruket genom att stå för strukturreformer som stärker framtidstron så att lantbrukare vågar investera igen, när osäkerheten skingrats.

Vill vi ha bra mat från svenska gårdar med god djurhållning, är framåtriktade i den gröna omställningen och som samtidigt är konkurrenskraftiga? Vill vi ha levande landsbygder? Ja, i så fall är det lantbrukarna växande dilemma även ett dilemma för Sverige.

”

Vi skulle behöva ha ett ökat utvecklings- och framtidsfokus med investeringar för att öka den svenska självförsörjningsgraden, möta intresset som finns på marknaden för svenska livsmedel och stärka lantbrukets bidrag till hållbarhetsomställningen, säger Per Lindblad, vd för Landshypotek Bank.